

Monika Szafrńska

Uniwersytet Rolniczy im. Hugona Kollątaja w Krakowie

WIEDZA I UMIEJĘTNOŚCI FINANSOWE MŁODZIEŻY WIEJSKIEJ NA PRZYKŁADZIE MAŁOPOLSKI

KNOWLEDGE AND FINANCIAL SKILLS OF RURAL YOUTH ON THE EXAMPLE OF THE MALOPOLSKA REGION

Słowa kluczowe: obszary wiejskie, młodzież, wiedza finansowa

Key words: rural areas, youth, financial knowledge

Synopsis. W pracy scharakteryzowano poziom wiedzy i kompetencji finansowych młodzieży wiejskiej, a także określono wybrane czynniki, które je determinują. Głównym źródłem danych były informacje pochodzące z badań własnych. Jak wynika z przeprowadzonej analizy, prawie 45% respondentów cechuje się średnim poziomem wiedzy finansowej, 1/3 wysokim, a pozostałe osoby charakteryzują się niskim poziomem wiedzy i umiejętności finansowych. Poziom rzeczywistej wiedzy finansowej zależy od wykształcenia respondentów, aktywności na rynku finansowym, a także od głównego źródła dochodu gospodarstwa domowego. Wyższym poziomem wiedzy finansowej cechowały się osoby lepiej wykształcone, korzystające w rozpatrywanym okresie z kilku usług finansowych, respondenci mający stałe zatrudnienie.

Wstęp

Przyszły rozwój obszarów wiejskich w dużej mierze zależy od kapitału ludzkiego młodego pokolenia. Kapitał ludzki to zasób wiedzy, różnorodnych umiejętności oraz potencjału zawartego w każdym człowieku i w społeczeństwie, określający zdolność do pracy, adaptacji do zmian w otoczeniu oraz możliwości tworzenia nowych rozwiązań.

Jedną z kluczowych umiejętności współczesnego obywatela są kompetencje z zakresu finansów osobistych. Wynika to z dynamicznego rozwoju sektora usług finansowych, nowoczesnych kanałów dystrybucji produktów bankowych, a także ich wzrostu skomplikowania. Brak odpowiedniej wiedzy finansowej, niska świadomość ekonomiczna powodują nadmierną konsumpcję i zadłużenie wielu gospodarstw domowych, co może prowadzić w długim okresie czasu do wzrostu skali ubóstwa. Jak wynika z badań Czapińskiego i Panek [2009], najwyższy procent gospodarstw domowych żyjących w ubóstwie charakteryzuje gospodarstwa domowe zamieszkujące wieś (5,15%). Należy pamiętać, że ubóstwo często prowadzi do wykluczenia społecznego i finansowego.

Celem opracowania jest ocena stanu wiedzy i umiejętności finansowych młodzieży wiejskiej, a także określenie czynników, które je determinują. Ich znajomość może stanowić podstawę działań różnych podmiotów, które przyczynią się do wzrostu świadomości finansowej mieszkańców obszarów wiejskich, a pośrednio do ograniczenia problemów nadmiernej konsumpcji, zadłużenia oraz ubóstwa.

Material i metodyka badań

Do realizacji celu pracy wykorzystano źródła pierwotne i wtórne. Badania przeprowadzono w ramach projektu badawczego „Czynniki determinujące poziom wiedzy finansowej mieszkańców obszarów wiejskich na przykładzie Małopolski”¹. Zastosowano technikę wywiadu kierowanego z wykorzystaniem kwestionariusza wywiadu. Badania przeprowadzono w 2010 roku na grupie 1000 losowo wybranych wiejskich gospodarstw domowych w Małopolsce. Rozpatrywany przedział wiekowy, to osoby w wieku 18-26 lat, których udział w badanej populacji wynosił 18,4%.

Analiza statystyczna badanego materiału obejmowała sumaryczne mierniki statystyczne (wskaźnik struktury, średnia arytmetyczna) oraz nieparametryczny test chi kwadrat (χ^2). Testowanie wszystkich hipotez zerowych prowadzono przy poziomie istotności $\alpha = 0,05$.

¹ Praca naukowa finansowana ze środków na naukę w latach 2009-2011 jako projekt badawczy

Wybrane czynniki determinujące poziom wiedzy i umiejętności finansowych młodzieży wiejskiej

W omawianym przedziale wiekowym dominowały kobiety (55%). Najliczniejszą grupę respondentów stanowiły osoby z wykształceniem średnim (ponad 58%). Dominujący udział osób legitymujących się wykształceniem średnim wynikał z faktu, że znaczna część respondentów jeszcze studiowała. Prawie 1/3 badanych to osoby z wykształceniem wyższym. Najmniej liczną grupą były osoby legitymujące się wykształceniem podstawowym/gimnazjalnym (niespełna 5%). Niemal 30% omawianych gospodarstw domowych to gospodarstwa czteroosobowe, a 27% to rodziny składające się z 5 i więcej osób. Głównym źródłem dochodów w badanych gospodarstwach była praca najemna (prawie 80% wskazań). Gospodarstwa domowe rolników stanowiły 8%. Znaczna część młodzieży otrzymywała stypendium (12%). Miesięczny dochód netto w przeliczeniu na osobę w gospodarstwie domowym badanego, w przypadku niemal 40% respondentów mieścił się w przedziale 501-1000 zł. Zauważono, że wraz ze wzrostem dochodu maleje udział osób w poszczególnych kategoriach dochodowych. Większość respondentów oceniała swoją sytuację materialną jako przeciętną (47% badanej zbiorowości), natomiast co trzeci badany uważał, że sytuacja finansowa jego rodziny jest dobra.

Znajomość podstawowych pojęć i mechanizmów finansowych jest istotna ponieważ pozwala obywatelom na lepsze zrozumienie produktów finansowych oraz podjęcie racjonalnych decyzji w zakresie finansów osobistych. Ostra konkurencja na rynku usług finansowych powoduje, że instytucje finansowe stosują taktykę tzw. „cen ukrytych”, co sprawia że w rzeczywistości cena usługi jest postrzegana przez konsumentów jako niższa, np. odsetki od kredytów płacone z góry (dyskonto) lub postrzegana jako wyższa, np. progresywne oprocentowanie lokat.

W przeprowadzonych badaniach określono zarówno subiektywny, jak i obiektywny poziom kompetencji finansowych. Badana młodzież wysoko oceniała stan swojej wiedzy finansowej (odczucie subiektywne). Prawie 55% badanej zbiorowości deklaruje średni poziom wiedzy finansowej, 1/3 uważa że jest bardzo dobry, natomiast co dziesiąty respondent, że zły. Pewniej w świecie finansów czują się mężczyźni, osoby wykształcone, lepiej zarabiające, a także wyżej oceniające swoją sytuację materialną.

Do określenia obiektywnego poziomu wiedzy finansowej wykorzystano test składający się z kilkunastu pytań dotyczących znajomości podstawowych produktów i umiejętności finansowych. Jak wynika z prezentowanych badań, przeciętna liczba poprawnych odpowiedzi w teście to 5 wskazań, prawie 4% respondentów nie udzieliło żadnej poprawnej odpowiedzi. W celu przeprowadzenia weryfikacji nieparametrycznym testem χ^2 (minimalna liczba obserwacji w komórkach analizowanych tablic powinna wynosić 8) i określenia czynników determinujących, uzyskane odpowiedzi zgrupowano w trzy przedziały: niski poziom wiedzy finansowej, średni i wysoki. Ponad 42% osób uzyskało wynik średni, prawie 1/3 – wysoki, niespełna 23% badanej populacji to osoby, które cechują się niskim poziomem wiedzy finansowej. Porównując otrzymane wyniki z pozostałymi przedziałami wiekowymi, można stwierdzić, że grupa osób do 26 roku życia charakteryzowała się najwyższym poziomem znajomości zagadnień finansowych. Powodem tego jest fakt, iż omawiana grupa, to osoby które w zakresie szkoły średniej realizowały już obowiązkowy przedmiot „Podstawy przedsiębiorczości”, wprowadzony do polskich szkół w 2004 roku. W programie tego przedmiotu część zagadnień dotyczy właśnie edukacji finansowej. W związku z powyższym, młodzi ludzie na poziomie szkoły średniej mają możliwość zapoznania się z podstawowymi aspektami funkcjonowania instytucji finansowych oraz mechanizmami działania usług bankowych. Poza tym, wiele osób spośród respondentów studiowała lub studiuje na kierunkach o nachyleniu ekonomicznym.

Analiza nieparametrycznym testem χ^2 wykazała, że poziom obiektywnej wiedzy finansowej młodzieży wiejskiej zależy od wykształcenia (wraz ze wzrostem wykształcenia wzrasta poziom wiedzy finansowej), aktywności na rynku finansowym (osoby korzystające z szerokiego asortymentu usług mają większą wiedzę o finansach), a także od źródła dochodu (test lepiej rozwiązały osoby, które utrzymują się z zarobkowych źródeł dochodu). Analiza statystyczna wskazała również, że płeć, ilość osób w gospodarstwie domowym, a także wysokość dochodu nie wpływają na obiektywny poziom wiedzy o finansach osobistych.

Podstawowym źródłem wiedzy finansowej młodzieży była szkoła (prawie 29%). Ponad 16% respondentów wskazała na własne doświadczenie, głównie były to osoby lepiej wykształcone, pracujące i korzystające z różnych produktów finansowych. Co dziesiąty respondent najwięcej na temat finansów nauczył się od rodziców, przyjaciół lub w pracy. Ważnym źródłem informacji były media (telewizja, prasa, internet – 7,5%).

Zdecydowana większość młodych osób deklaruje chęć posiadania wiedzy o finansach, ale już znacznie mniej odpowiada twierdząc na pytanie, czy chce się doksztalać (43%). Prawie 1/3 w ogóle nie jest zainteresowana pogłębieniem wiedzy w tym zakresie, z kolei 28% badanej populacji nie miała zdania.

Najbardziej potrzebę edukacji w zakresie finansów dostrzegają osoby z wykształceniem najniższym oraz osoby najlepiej wykształcone. Potrzeba wiedzy w tych dwóch grupach wynika jednak z innych bodźców. Respondenci z niższym wykształceniem nie mają zupełnie wiedzy w zakresie podstawowych mechanizmów finansowych, w odróżnieniu od respondentów najlepiej wykształconych, którzy mają świadomość przydatności jeszcze większej i bardziej zaawansowanej wiedzy, którą mogliby zastosować w życiu codziennym. Osoby, chcące pogłębić swoją wiedzę to głównie respondenci, którzy uzyskali średni wynik w teście, z kolei najmniejsze zainteresowanie wiedzą o finansach osobistych deklarowały osoby, które najgorzej napisały test.

Największa potrzeba edukacji odczuwana jest w zakresie zagadnień związanych z oszczędzaniem (22%), planowaniem budżetu domowego (16,5%) oraz zabezpieczeniem na okres emerytury (16,4%). Jedna na osiem osób była zainteresowana podatkami i produktami ubezpieczeniowymi, co dziesiąty respondent – usługami kredytowymi. Prawie 6% respondentów, nie potrafiło wskazać konkretnego zagadnienia z zakresu finansów osobistych, z którym chciałby się zapoznać. Analiza testem χ^2 wskazała na zależność pomiędzy obiektywnym poziomem wiedzy finansowej a obszarem wiedzy, w którym respondent chciałby pogłębić wiedzę. Osoby charakteryzujące się wysokim poziomem wiedzy finansowej najchętniej uzyskiwałyby informacje na temat zarządzania budżetem domowym ($\chi^2=8,03$; $df=2$) oraz usług ubezpieczeniowych ($\chi^2=6,2$; $df=2$). Natomiast, respondenci mający przeciętny poziom wiedzy, największą potrzebę edukacji odczuwają w zakresie podatków ($\chi^2=11,82$; $df=2$) oraz informacji dotyczących planowania przyszłej emerytury ($\chi^2=7,67$; $df=2$).

Jak wynika z przeprowadzonych badań, najbardziej odpowiednim kanałem przekazu wiedzy na tematy związane z finansami, w grupie młodzieży wiejskiej byłby internet (28,5% wskazań). Otrzymane rezultaty są zbliżone z wynikami uzyskanymi przez innych autorów [Stan wiedzy... 2009]. Znaczna część osób, która chce poszerzyć wiedzę na tematy związane z finansami osobistymi, preferuje prasę codzienną: tygodniki (12,5%). Ponad 11% respondentów z omawianej grupy, pogłębiłoby swoją wiedzę na specjalnych kursach, tematycznie związanych z finansami osobistymi. W Polsce nie było wiele inicjatyw o tym charakterze. Przykładem takich działań są warsztaty z edukacji finansowej dla osób o niskich dochodach (WEF) prowadzone przez Microfinance Centre, a realizowane przez Centrum Edukacji Obywatelskiej i Fundację Wspomagania Wsi. Respondenci wskazali, że mogliby poświęcić czas na tego typu szkolenia w weekendy (58,33%). Co dziesiąty respondent wskazał na programy telewizyjne. Ponad 9% badanych wymieniło materiały przygotowywane przez instytucje finansowe. W rozpatrywanej grupie respondentów mniejsze znaczenie miały radio (6%) i książki (3,8%). Te kanały są szczególnie preferowane przez starsze pokolenie zamieszkujące obszary wiejskie.

Prawie 45% młodych osób, decyzje związane z finansami osobistymi konsultuje z rodziną (najczęściej są to rodzice) oraz przyjaciółmi. Jeden na pięciu respondentów sam podejmuje decyzje w tym zakresie. Są to osoby już pracujące oraz respondenci jedno- i dwuosobowych gospodarstw domowych. Ważnym ekspertem w zakresie finansów osobistych dla respondentów byli pracownicy banków (14%) oraz doradcy finansowi (11%). Otrzymane wyniki potwierdzają tezę wysuniętą przez Matula i Pawlak [2005], że jednym ze skuteczniejszych dystrybutorów wiedzy finansowej powinny być instytucje finansowe (banki, SKOK-i, towarzystwa ubezpieczeniowe, organizacje mikrofinansowe).

Podstawowe produkty finansowe dostępne w Polsce dla osób młodych nie różnią się istotnie od tych oferowanych dla pozostałych klientów. Najczęściej różnice można zauważyć w przypadku ceny produktów bankowych, np. opłat za rachunki bieżące, karty debetowe i kredytowe. Zazwyczaj, usługi te dla młodzieży uczącej się i studiującej są tańsze. Wynika to ze strategii realizowanej przez instytucje finansowe, które w ten sposób chcą pozyskać nowych klientów.

Najbardziej popularną usługą bankową w grupie badanej młodzieży, był rachunek bieżący (64%). Jest to podstawowy produkt finansowy, ponieważ jest on punktem wyjścia do korzystania z innych usług bankowych, takich jak: polecenie przelewu, polecenie zapłaty, karty płatniczej i kredytu. W porównaniu z przeciętnym wskaźnikiem ubankowienia młodzieży w Polsce (tereny miejskie oraz nieurbanizowane), otrzymano wartości niższe o ponad 10%. Pomimo dynamicznego wzrostu stopnia ubankowienia mieszkańców obszarów wiejskich w Polsce w okresie ostatnich kilku lat, polska wieś nadal charakteryzuje się najniższym wskaźnikiem ubankowienia [Kozłiński 2009]. Analiza statystyczna wskazała na zależność pomiędzy poziomem wiedzy finansowej a wskaźnikiem ubankowienia ($\chi^2=7,56$; $df=2$). Prawie 70% osób, które reprezentują wysoki poziom wiedzy finansowej posiadało rachunek bankowy, natomiast w grupie respondentów o najniższym poziomie wiedzy finansowej, właścicielem rachunku była tylko co druga osoba. Prezentowane badania wskazują, że tylko 40% respondentów wykorzystuje rachunek do codziennego zarządzania finansami osobistymi (np. kontrola wydatków, płatności), a w 1/3 omawianych gospodarstw domowych prowadzi się zapisy dotyczące uzyskiwanych dochodów i wydatków. Otrzymane wyniki mogą sugerować, że tylko te osoby świadomie zarządzają własnym portfelem finansowym. Przyczyną tego stanu rzeczy jest brak odpowiedniej wiedzy z zakresu finansów osobistych i nieukształtowane wzorce racjonalnych zachowań. Jak wynika z badań przeprowadzonych przez Millward Brown SMG/

KRC, blisko 2/3 rodziców nie podejmuje z dziećmi rozmów o pieniądzach w stopniu pozwalającym na zdobycie realnej wiedzy na temat finansów [www.csinfo.org.pl]. Osoby aktywnie wykorzystujące rachunek do zarządzania finansami osobistymi, a także te które prowadziły zapisy dochodów i wydatków gospodarstwa domowego cechowały się wyższym poziomem wiedzy i umiejętności finansowych (wyniki testu odpowiednio $\chi^2=10,22$; $df=2$ oraz $\chi^2=19,64$; $df=2$).

Prawie 70% ubankowionych osób miało dostęp do rachunku przez internet. Analiza testem χ^2 potwierdziła fakt, że młodsze pokolenie częściej niż starsi respondenci korzysta z bankowości internetowej. Wynika to z większej skłonności do ryzyka u osób młodszych, jak również jest uwarunkowane lepszą znajomością obsługi komputera i korzystania z internetu. Zauważono również, że osoby korzystające z rachunku internetowego, to głównie respondenci cechujący się wysokim i średnim poziomem wiedzy finansowej ($\chi^2=13,8$; $df=2$).

Omaawiana grupa respondentów charakteryzowała się wysoką skłonnością do zaciągania kredytów i pożyczek. Ponad 40% respondentów miało kartę kredytową. Co czwarty badany spłacał kredyt konsumpcyjny. W porównaniu z pozostałymi grupami wiekowymi zauważono wyższą skłonność młodzieży do nabywania dóbr na kredyt. Jest to zrozumiałe, ponieważ jest to grupa osób, które rozpoczyna życie na własny rachunek i zakłada rodziny, co wywołuje potrzebę nabywania nowych dóbr, niezbędnych w funkcjonowaniu gospodarstwa domowego. Prawie 5% badanych pobrało kredyt hipoteczny na zakup, budowę i remont domu. Analiza statystyczna nieparametrycznym testem χ^2 wskazała, że w grupie młodzieży wiejskiej liczba oraz rodzaj pobranych kredytów nie zależą od poziomu wiedzy finansowej.

Prawie 3/4 badanych wskazało, że w ostatnim roku zaoszczędziło pewną kwotę pieniędzy. Respondenci nie mieli jednak tendencji do regularnego oszczędzania. Tylko co trzecia osoba deklaruje, że oszczędza systematycznie. W przypadku pozostałych osób było to nieregularne i krótkoterminowe odkładanie środków pieniężnych. Biorąc pod uwagę poziom wiedzy finansowej, zauważono wyższą skłonnością do oszczędzania w przypadku respondentów z pierwszej i drugiej grupy (wysoki i średni poziom wiedzy finansowej).

Z prezentowanych badań wynika, że jeden na pięciu respondentów przechowuje oszczędności w domu, w przysłowiowej „skarpecie”. Wynika to z przyzwyczajenia Polaków do gotówki (tzw. kult gotówki), braku zaufania do instytucji finansowych, a także skłonności do posiadania pewnej rezerwy w gotówce na zaspokojenie nieprzewidzianych potrzeb. Pieniądze w domu trzymają zarówno osoby o wysokim, jak i o niskim poziomie wiedzy finansowej. Należy pamiętać, że środki pieniężne przechowywane w formie gotówki nie przynoszą posiadaczowi żadnych korzyści w postaci dochodu, z uwagi na zmieniającą się wartość pieniądza w czasie, chociażby ze względu na inflację. Dlatego potrzebne są działania informacyjne i edukacyjne skierowane do młodzieży w celu uświadomienia kosztów związanych z utrzymaniem gotówki. Ponad 19% osób wpłaca zgromadzone oszczędności na konto oszczędnościowe lub rachunek lokaty terminowej. Weryfikacja nieparametrycznym testem χ^2 wskazała na różnice w zachowaniach młodzieży wiejskiej na rynku depozytów bankowych w zależności od poziomu wiedzy finansowej ($\chi^2=9,26$; $df=2$). Jak wynika z przeprowadzonej analizy, ta forma oszczędzania najpopularniejsza była w grupie osób o najwyższych umiejętnościach finansowych (co trzeci respondent posiadał w banku lokatę lub konto oszczędnościowe). Dla porównania, w grupie trzeciej (najniższy poziom wiedzy finansowej) tylko 13% respondentów było właścicielami lokat.

Co piąty badany zaoszczędzone pieniądze wydawał na zakup różnych dóbr oraz/lub na sfinansowanie uroczystości rodzinnych. Prawie 15% respondentów, wpłacało oszczędności na rachunek bieżący. Aktualnie, oprocentowanie większości kont dla osób fizycznych w Polsce jest niższe od poziomu inflacji, nie jest to zatem dobry sposób na pomnażanie kapitału. Ta forma szczególnie popularna była w grupie osób o najniższym poziomie wiedzy finansowej ($\chi^2=7,53$; $df=2$). Może to świadczyć o niewysokim poziomie oszczędności w tej grupie oraz deficycie wiedzy na temat możliwości lokowania oszczędności. Zbieżne wyniki z prezentowanymi uzyskała również w swoich badaniach Świecka [2008].

Zdaniem Bywalca [2009], odpowiedni poziom wiedzy finansowej i kultury ekonomicznej sprzyja racjonalności gospodarowania środkami pieniężnymi w gospodarstwie domowym, a w szczególności powoduje zwiększenie poczucia bezpieczeństwa członków gospodarstwa domowego oraz niezależności od niekorzystnych zdarzeń losowych. Jak wynika z przeprowadzonych badań, prawie 2/3 respondentów posiadało zabezpieczenie na „czarną godzinę” (niespodziewane wydatki). Zauważono, że oszczędzanie w celu eliminowania skutków nieprzewidzianych zdarzeń zależy od poziomu wiedzy finansowej ($\chi^2=33,0$; $df=2$). Wraz ze wzrostem poziomu umiejętności finansowych, wzrasta udział osób, które posiadają środki pieniężne, jako zabezpieczenie następstw (nieplanowanych zdarzeń). W grupie 1, prawie 70% osób miało zabezpieczenie, natomiast w grupie 3 już tylko 45% respondentów. Podobną tendencję odnotowano w przypadku posiadania dodatkowego zabezpieczenia finansowego na okres emerytury ($\chi^2=7,91$; $df=2$). Osoby cechujące się wyższą znajomością finansów osobistych, częściej samodzielnie oszczędzały na przyszłą emeryturę (ok. 30% badanej populacji).

Podsumowanie

Wiedza i kompetencje z zakresu finansów osobistych są jedną z ważniejszych umiejętności w dorosłym życiu każdego obywatela. Racjonalne planowanie budżetu domowego, oszczędzanie na ważne cele życiowe, umiejętne korzystanie z kredytów pozwalają na ograniczenie niebezpiecznych zjawisk zadłużenia i bankructwa gospodarstw domowych.

Jak wynika z przeprowadzonych badań, młodzież wiejska cechuje się przeciętnym poziomem wiedzy finansowej. Tylko 1/3 osób charakteryzowała się wysoką znajomością finansów osobistych. Były to osoby lepiej wykształcone, korzystające z szerokiego asortymentu produktów finansowych, mające zabezpieczenie na trudne czasy (okresy bezrobocia, emerytury).

Jednym ze sposobów pogłębienia wiedzy finansowej jest prowadzenie działań edukacyjnych z tego zakresu tematycznego. Wyniki badań sugerują, że prawie 45% młodzieży wiejskiej deklaruje chęć dalszej edukacji. Największa potrzeba wiedzy odczuwana jest w zakresie sposobów oszczędzania i inwestowania.

Najlepszym kanałem dotarcia do odbiorców działań z zakresu edukacji finansowej okazał się internet. Przy projektowaniu strategii edukacyjnych należy jednak wziąć pod uwagę fakt, że tereny wiejskie w Polsce charakteryzują się niską dostępnością do sieci. Dla osób, które nie mają możliwości korzystania z Internetu powinny być prowadzone działania edukacyjne poprzez inne preferowane kanały, jak np. prasa czy specjalne kursy.

Znaczna część badanej populacji nie korzystała z żadnych usług finansowych. Ponad 35% młodych osób nie miało nawet konta, które jest podstawowym produktem finansowym. Były to osoby gorzej wykształcone, o niższym dochodzie, utrzymujące się z niezarobkowych źródeł dochodu. Dlatego istotne jest podjęcie działań edukacyjnych w zakresie wzrostu ubankowienia tej grupy młodzieży wiejskiej, co przyczyni się również do wzrostu obrotu bezgotówkowego w Polsce.

Biorąc pod uwagę dużą zmienność zachowań konsumentów na rynku usług finansowych oraz podatność na oddziaływanie różnorodnych czynników, interesujące byłoby kontynuowanie badań w tym zakresie w celu określenia dynamiki i kierunków zachodzących zmian. Jest to problematyka aktualna i bardzo ważna, ponieważ przyszły rozwój społeczny, gospodarczy oraz cywilizacyjny wsi w dużej mierze zależy od młodego pokolenia.

Literatura

- Bywalec Cz.** 2009: *Ekonomika i finanse gospodarstw domowych*. PWN, Warszawa, 121-122.
- Czapiński J., Panek T.** (red). 2009: *Raport – Diagnoza Społeczna 2009. Warunki i jakość życia Polaków*. Centrum Rozwoju Zasobów Ludzkich, Warszawa, 312.
- Koźliński T.** 2009: Porównanie wyników badań ubankowienia Polaków przeprowadzonych przez NBP w 2006 i 2009 r. NBP, Departament Systemu Płatniczego, Warszawa, 5-6.
- Matul M., Pawlak K.** 2005: W kierunku stabilnej przyszłości. Edukacja finansowa dla osób o niskich dochodach w Polsce. 6, [www.edufin.org.pl], 14.03.2011.
- Stan wiedzy finansowej Polaków. Raport Fundacji Kronenberga przy Citi Handlowy. 2009: Dom Badawczy Maison, Warszawa, 111.
- Świecka B.** 2008: *Bankructwa gospodarstw domowych*. Difin, Warszawa, 124. [www.csinfo.org.pl], 14.03.2011.

Summary

The paper aims to analyse the state of knowledge and financial skills of rural youth. The source of data used for the analysis and deduction was primary information from Author's own investigation (interview questionnaire). As has been demonstrated by the conducted analyses, nearly 45% of respondents characterized the average level of financial knowledge, 1/3-high and other people have a low level of financial literacy. The level of financial knowledge depends on the education, the activity on financial services market and on the main source of income. The higher level of financial knowledge characterized persons possessing higher education, using several financial services and respondents having permanent jobs.

Adres do korespondencji:

dr inż. Monika Szafrńska
 Uniwersytet Rolniczy im. Hugona Kołłątaja w Krakowie
 Katedra Zarządzania i Marketingu w Agrobiznesie
 Al. Mickiewicza 21
 30-120 Kraków
 tel. (12) 662 43 72
 e-mail: mszafranska@ar.krakow.pl